

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:

ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ

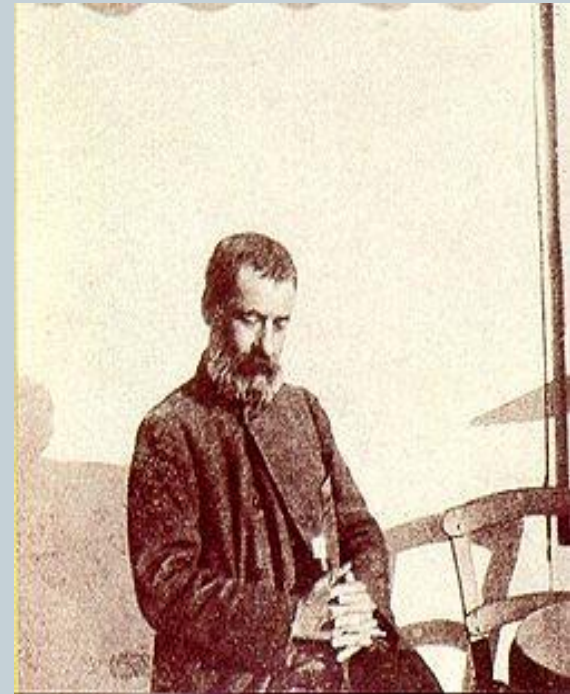

ΓΥΝΑΙΚΑ ΠΑΣΧΟΥΣΑ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ο **Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης** ([Σκιάθος 4 Μαρτίου 1851](#) - [Σκιάθος 3 Ιανουαρίου 1911](#)), «η κορυφή των κορυφών» κατά τον [Κ. Π. Καβάφη](#), είναι ένας από τους σημαντικότερους [Έλληνες λογοτέχνες](#), γνωστός και ως «ο άγιος των ελληνικών γραμμάτων». Έγραψε κυρίως [διηγήματα](#), τα οποία κατέχουν περίοπτη θέση στη νεοελληνική λογοτεχνία. Ο Παπαδιαμάντης γεννήθηκε στη [Σκιάθο](#) το 1851 και γονείς του ήταν ο [ιερέας](#) Αδαμάντιος Εμμανουήλ και η Αγγελική (Γκιουλώ) το γένος Μωραϊτίδη. Μεγάλωσε ανάμεσα σε εννιά παιδιά (τα δύο πέθαναν μικρά) και εξοικειώθηκε νωρίς με τα εκκλησιαστικά πράγματα, τη θρησκευτική ατμόσφαιρα, τις λειτουργίες, τα εξωκκλήσια και την ήσυχη ζωή του νησιώτικου περίγυρου. Όλα αυτά διαμόρφωσαν μια χριστιανοπρεπή ιδιοσυγκρασία, που διατήρησε με πείσμα ως το τέλος της ζωής του.

Τα πρώτα γράμματα

Τα πρώτα γράμματα τα έμαθε στο νησί του, εσωτερικός στην Ι. Μονή του Ευαγγελισμού. Φοίτησε στο Γυμνάσιο (με πολλές διακοπές, λόγω οικονομικών δυσκολιών) στη [Χαλκίδα](#) και στον [Πειραιά](#) και το τελείωσε στο [Βαρβάκειο](#) της [Αθήνας](#). Πάντα φτωχός, άρχισε από μαθητής να κερδίζει το ψωμί του με παραδόσεις και προγυμνάσεις μαθητών. Το 1872 επισκέφτηκε το [Άγιο Όρος](#) μαζί με τον φίλο του Νικόλαο Διανέλο, αργότερα μοναχό Νήφωνα, όπου παρέμεινε οκτώ μήνες ως δόκιμος [μοναχός](#). Μη θεωρώντας τον εαυτό του άξιο να φέρει το «αγγελικό σχήμα», επέστρεψε στην Αθήνα και γράφτηκε στη Φιλοσοφική Σχολή του [Πανεπιστημίου](#), την οποία, με όλες τις προσπάθειες που έκανε, δεν την τελείωσε, γιατί η φτώχεια, η ανέχεια και η επισφαλής υγεία του τού στάθηκαν ανυπέρβλητα εμπόδια. Το ότι δεν πήρε το δίπλωμά του στοίχισε στον πατέρα του, ο οποίος τον περίμενε να γυρίσει καθηγητής στο νησί και να βοηθήσει τις τέσσερις αδελφές του. Οι τρεις από αυτές παρέμειναν ανύπαντρες και του παραστάθηκαν με αφοσίωση σε όλες τις δύσκολες στιγμές του - όπως όταν, επί παραδείγματι, απογοητευμένος από τη ζωή της Αθήνας, αναζητούσε καταφύγιο στη Σκιάθο. Ωστόσο, επειδή οι οικονομικές του ανάγκες ήταν πολλές, σύντομα αναγκαζόταν να επιστρέψει στην Αθήνα.

Το έργο του

Μέσα στα περισσότερα διηγήματα του Παπαδιαμάντη, του συγγραφέα και υμνητή «του ρόδινου νησιού του», γίνεται συχνή αναφορά στο φυσικό περιβάλλον της Σκιάθου, στις ρεματιές, τις χαράδρες, τα υψώματα, με διαφορετική το καθένα βλάστηση. Επίσης αναφέρεται συχνά και η θαλασσινή της διαμόρφωση, με τα αμέτρητα λιμανάκια, τους κόρφους και τους κάβους, τους γκρεμούς, τις σπηλιές, τα νησάκια, τις αμμουδιές, τα ακρογιάλια. Αυτές οι αλησμόνητες παιδικές μνήμες κυριαρχούν στη σκέψη του Παπαδιαμάντη και τις κάνει διηγήματα, εμπλουτισμένα με τα θρησκευτικά βιώματά του και με τα βάσανα, τους καημούς και τις μικροχαρές της σκιαθίτικης φτωχολογιάς. Οι ήρωές του είναι ψαράδες, αγρότες, ιερωμένοι, μετανάστες, πολυφαιλίτες, εργένηδες, αναξιοπαθούσες χήρες, όμορφες ορφανές, αλλά και κακάσχημες μάγισσες και διάφορες αγύρτισσες. Ολόκληρη η ουσία της πεζογραφίας του περικλείεται μέσα σε μια φράση του ίδιου : *«Το έπ' έμοι, ενόσω ζω, και αναπνέω καί σωφρονώ, δεν θα παύσω να υμνώ μετά λατρείας τον Χριστόν μου, να περιγράφω μετ' έρωτος την φύσιν, καί να ζωγραφώ μετά στοργής τα γνήσια ελληνικά ήθη»*.

Η πρώτη του δειλή λογοτεχνική προσπάθεια πραγματώνεται με το μυθιστόρημα *Η μετανάστις*. Είναι ένα έργο του ξενιτεμένου ελληνισμού. Επικρίνει τον εκμοντερνισμό των μεταναστών, που κατ' αυτόν ξέχασαν τις γνήσιες ελληνικές παραδόσεις και χάλασαν την ψυχή τους.

Στο δεύτερο μυθιστόρημά του *Οι έμποροι των εθνών*, ξεπερνάει την πρώτη του προσπάθεια και παρουσιάζει ένα έργο το οποίο δεν στάθηκε μόνο σημαντική προσφορά στην εποχή του, αλλά και σήμερα μπορεί να σταθεί δίπλα στα καλύτερα ιστορικά και ρομαντικά ελληνικά μυθιστορήματα.

Το τρίτο μυθιστόρημα του Παπαδιαμάντη, *Η Γυφτοπούλα*, είναι ένα συγγραφικό τόλμημα, και στη σύλληψη, και στη σύνθεση, και στη μορφή.

Η Φόνισσα είναι η δεύτερη νουβέλα του Παπαδιαμάντη και θεωρείται, από τους περισσότερους, το αριστούργημά του. Ανήκει στα έργα της προχωρημένης ωριμότητάς του, της *ρεαλιστικής* περιόδου, και κλείνει μέσα του τα πιο γόνιμα στοιχεία της τέχνης του.

Τα *Ρόδινα Ακρογιάλια*, με υπότιτλο *Κοινωνικόν μυθιστόρημα*, είναι έργο που δείχνει την παρακμή και τα γηρατειά του συγγραφέα. Είναι ένα αφήγημα συμποσιακού τύπου, όπου οι συγκεντρωμένοι φιλοσοφούν ή διηγούνται ιστορίες.

Τα διηγήματα του είναι περιγραφικά, φυσιολατρικά, με έντονο χρωματισμό στα εκφραστικά μέσα, με ειδυλλιακή ατμόσφαιρα, υποταγμένα σε κανόνες και σχέδιο. Αυτά είναι: *Το χριστόψωμο*, *Η χήρα παπαδιά*, *Η τελευταία βαπτιστική*, *Η υπηρέτρα*, *Ο σημαδιακός*, *Η σταχομαζώχτρα*, *Εξοχική Λαμπρή*, *Η χτυπημένη*, *Ο Πανταρώτας*, *Η παιδική πασχαλιά*, *Η μαυρομαντηλού*, *Το Πάσχα ρωμέϊκο*, *το Θέρος-έρος*, *Ο φτωχός άγιος*, *Η νοσταλγός*, *Μια ψυχή*, *Ο Αμερικάνος*, *Στο Χριστό στο Κάστρο*, *Δαιμόνια στο ρέμα*, *Υπό την βασιλικήν δρυν*, *Τα κρούσματα*, *Της Κοκκώνας το σπίτι*, *Το πνίξιμο του παιδιού*, *Γουτού-γουπατού*, *Ο Χριστός Ανέστη του Γιάννη*, *Ω! τα βασανάκια κ.ά.*

Ο Παπαδιαμάντης δεν ευτύχησε να δει τυπωμένο σε βιβλίο κανένα έργο του.

Τα τελευταία χρόνια

Η ζωή του Παπαδιαμάντη μέρα με τη μέρα γινόταν δυσκολότερη. Η φτώχεια, το ποτό και η ασυλλόγιστη απλοχεριά του έγιναν αιτία να φτάσει σε απελπιστική κατάσταση, ενώ παράλληλα χειροτέρευε και η υγεία του. Στο νησί του εξακολούθησε να κάνει τις μεταφράσεις που του έστελνε ο [Γιάννης Βλαχογιάννης](#), για να έχει κάποιον πόρο ζωής, μα ύστερα από λίγο τα χέρια του πρήστηκαν και του ήταν δύσκολο να γράφει. Το ημερήσιο πρόγραμμά του περιλάμβανε πολύ πρωινό ξύπνημα, μια βόλτα στην ακρογιαλιά κι ύστερα εκκλησία. Μαζεύοντας τα ιστορικά του νησιού και τα παλιά χρονικά συνέθεσε τα τελευταία του διηγήματα πιο ώριμα και πιο ολοκληρωμένα. Ο Παπαδιαμάντης πέθανε τον Ιανουάριο του 1911, ύστερα από επιδείνωση της υγείας του. Η κηδεία του τελέστηκε μέσα στο πένθος όλων των απλών ανθρώπων του νησιού. Με την είδηση του θανάτου του, το πένθος έγινε πανελλήνιο.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Φ.Σ.Σ.Η

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ

ΠΥΘΑΓΟΡΕΥΜΑ

Η ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΗΣ «ΦΟΝΙΣΣΑΣ»
πρωτότυπο κείμενο
ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΚΡΙΒΟΣ
ΜΕΤΟΧΗΜΙΟ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
Εκδόσεις Βιβλ. Γρηγορ. 462Α
1912

Ο μύθος

Κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας είναι η *Φραγκογιαννού*, μία ηλικιωμένη χήρα, η οποία έζησε μια βασανισμένη ζωή ως παιδί, ως σύζυγος, ως μητέρα και ως γιαγιά, μαθημένη πάντα να υπηρετεί χωρίς αντιρρήσεις τους ανθρώπους του περιβάλλοντός της. Η πείρα τής δίδαξε ότι η ζωή για μια γυναίκα είναι γεμάτη βάσανα και η θεωρία της ήταν ότι η γέννηση ενός κοριτσιού δεν φέρνει παρά δυστυχία, όχι μόνο στο ίδιο το παιδί, αλλά και στην οικογένειά του, ιδίως αν είναι φτωχή.

Ένα βράδυ καθώς ξενυχτάει στην κούνια της άρρωστης νεογέννητης εγγονής της, περνούν απ' το μυαλό της όλες οι δύσκολες στιγμές της ζωής που έζησε. Το μυαλό της θολώνει και σκοτώνει το βρέφος προκαλώντας του ασφυξία, ενώ ο θάνατος θεωρείται από τον γιατρό φυσιολογικός. Αν και αρχικά νιώθει τύψεις, κατά βάθος δεν μετανιώνει για την πράξη της. Αντίθετα, τής γίνεται έμμονη ιδέα ότι η μοίρα την έχει τάξει να σώσει τον κόσμο απαλάσσοντάς τον από μικρά κορίτσια.

Τα επόμενα εγκλήματα της έχουν για θύματα τρία μικρά αθώα κοριτσάκια, χωρίς πλέον καθόλου τύψεις, αλλά και χωρίς να είναι σε θέση να συνειδητοποιήσει το κακό που έχει κάνει. Η χωροφυλακή την υποψιάζεται και αποφασίζει να τη συλλάβει, με αφορμή όμως ένα έγκλημα που δεν έχει διαπράξει. Ένα κοριτσάκι πνίγηκε μέσα σ' ένα πηγάδι και κοντά του βρισκόταν η *Φραγκογιαννού*. Αν και ευχήθηκε να πνιγεί το παιδί, η ίδια ποτέ δεν το έσπρωξε.

Στην προσπάθειά της να ξεφύγει από τους χωροφύλακες, η *Φραγκογιαννού* αποφασίζει να καταφύγει στο ερμητήριο ενός ασκητή και να του εξομολογηθεί τα αμαρτήματά της. Τη στιγμή όμως που προσπαθεί να ξεπεράσει ένα στενό πέρασμα, η παλίρροια την προλαβαίνει και η γερόντισσα πεθαίνει, ανάμεσα στην ανθρώπινη και τη θεία δίκη.

«Η Χαδούλα, η λεγομένη Φράγκισσα, ή άλλως Φραγκογιαννού, ήτο γυνή σχεδόν εξηκοντούτις, καλοκατωμένη, με αδρούς χαρακτήρας, με ήθος ανδρικόν, και με δύο μικράς άκρας μύστακος άνω των χειλέων της. Εις τους λογισμούς της, συγκεφαλαιούσα όλην την ζωήν της, έβλεπεν ότι ποτέ δεν είχε κάμει άλλο τίποτε εμμή να υπηρετή τους άλλους. Όταν ήτο παιδίσκη, υπηρετεί τους γονείς της. Όταν υπανδρεύθη, έγινε σκλάβα του συζύγου της – και όμως, ως εκ του χαρακτήρος της και της αδυναμίας εκείνου, ήτο συγχρόνως και κηδεμών αυτού· όταν απέκτησε τέκνα, έγινε δούλα των τέκνων της· όταν τα τέκνα της απέκτησαν τέκνα, έγινε πάλιν δουλεύτρια των εγγόνων της».

Φράσεις-κλειδιά

Την στιγμήν εκείνην, άρχισε το θυγάτριον να βήχη και να κλαυθμυρίζη. Η γραία αφού είχε συλλογισθή όλα τ' ανωτέρω, όσον και αν είχεν εξαφθή από τα κύματα των αναμνήσεων, ησθάνθη αίφνης ζάλην, από τον σάλον οιονεί και την ναυτίαν της ζωής της και άρχισε να ναρκώνεται, κ' ενύσταζεν ακρατήτως.

Το μικρόν κοράσιον έβηχε κ' έκλαιε κ' εθορύβει «ως να ήτον μεγάλος άνθρωπος». Η μάμη του εσκίρτησεν, εστράφη, κ' έχανε πάλιν τον ύπνον της.

Η λεχώνα εκοιμάτο βαθέως, και ούτε ήκουσε τον βήχα και τα κλαύματα.

Η γραία ήνοιξε βλοσυρά όμματα, κ' έκαμε χειρονομίαν ανυπομονησίας και απειλής.

— Ε! θα σκάσης; είπε.

Της Φραγκογιαννούς άρχισε πράγματι «να ψηλώνη ο νους της». Είχε «παραλογίσει» επί τέλους. Επόμενον ήτο, διότι είχαν εξαρθή εις ανώτερα ζητήματα. Έκλινεν επί του λίκνου. Έχωσε τους δύο μακρούς, σκληρούς δακτύλους μέσα εις το στόμα του μικρού, διά να «το σκάση».

Ήξευρον ότι δεν ήτο τόσον συνήθεια «να σκάζουν» τα πολύ μικρά παιδιά. Αλλ' είχε «παραλογίσει» πλέον. Δεν ενόει καλά τί έκαμνε, και δεν ωμολόγει εις εαυτήν τι ήθελε να κάμη.

Και παρέτεινε το σκάσιμον επί μακρόν· είτα εξαγουσα τους δακτύλους της από το μικρόν του οποίου είχε κοπή η αναπνοή, έδραξεν έξωθεν τον λαιμόν του βρέφους, και τον έσφιγγεν επ' ολίγα δευτερόλεπτα.

Αυτό ήτο όλον.

Η Φραγκογιαννού δεν είχαν ενθυμηθή την στιγμήν εκείνη το όνειρον της Αμέρσας, το οποίον αύτη ελθούσα προ μιας ώρας, μεταξύ του δευτέρου και του τρίτου λαλήματος του πετεινού, είχε διηγηθή εις την μητέρα της!

Είχε «ψηλώσει» ο νους της!

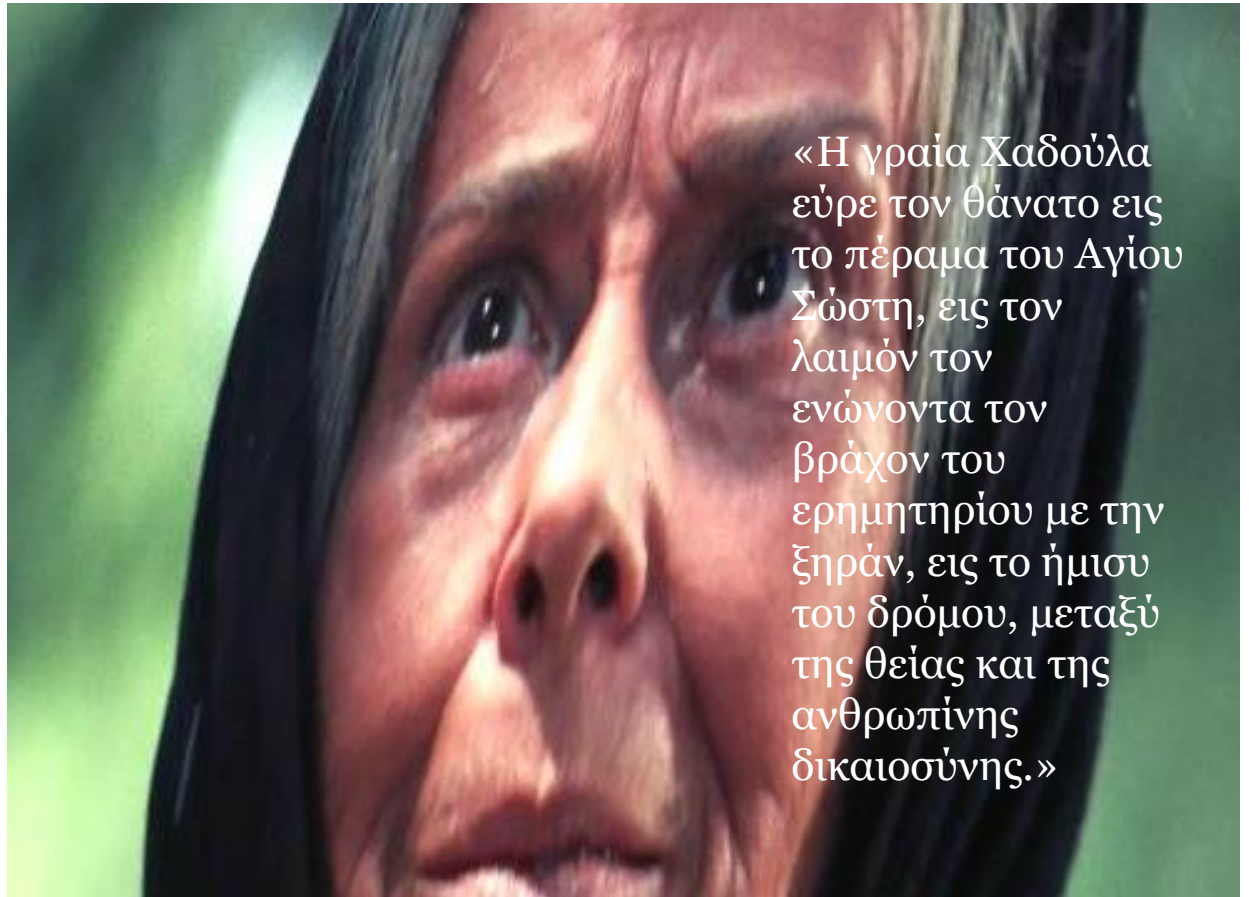

«Τα κορίτσια!... Τα κορίτσια!...
Πέσανε μέσα!... Κοίταξε!... Δεν
έχετε το νου σας, χριστιανοί;...
Πώς κάμανε;... Και τ' αφήνετε
μοναχά τους, κοντά στη στέρνα,
νερό γεμάτη!... Καλά που
βρέθηκα!... Να, τώρα πέρασα κ'
εγώ... Ο Θεός μ' έστειλε! » «Πριν
αύτη φθάση πλησίον της
στέρνας, η Γιαννού είχε πιάσει το
μικρότερον κοράσιον, το οποίον
της εφάινετο μάλλον πνιγμένον
ήδη, και το έσυρε βραδέως προς
τα έξω, με την κεφαλήν πάντοτε
επίστομα εις το νερό.»

«Η γριά Χαδούλα
εύρε τον θάνατο εις
το πέραμα του Αγίου
Σώστη, εις τον
λαιμόν τον
ενώνοντα τον
βράχον του
ερημητηρίου με την
ξηράν, εις το ήμισυ
του δρόμου, μεταξύ
της θείας και της
ανθρωπίνης
δικαιοσύνης.»